

Maken de uitspraken op de postkaartjes bij jou iets wakker? Gefronste wenkbrauwen, een glimlach, een groene lach, een overpeinzing,... Goed! Want **Studio Globo wil je prikkelen om met je leerlingen te werken aan complexe mondiale uitdagingen.**

In onze dagelijkse conversaties is er vaak geen plaats voor deze complexiteit. Snelle quotes, scherpe opmerkingen, gevatte posts, oververhitte emoties, ze circuleren aan een razend tempo. Laat deze set kaarten alvast een **uitnodiging zijn tot dialoog, een aanzet tot nuance en een kans om de wereld in de klas te brengen.**

In deze bundel vind je bij elke quote een concrete lessuggestie. We wensen je een boeiende ontdekking toe. En... stuur ons gerust een 'kaartje' met jouw inspirerende quote of lestip.

Studio Globo
Hutdoveitersstraat 165
1000 Brussel
secundair@studioglobo.be
www.studioglobo.be/secundair
www.facebook.com/studioglobo
www.pinterest.com/studioglobo

Studio Globo
werk aan de wereld in je klas

OVERGEWICHT
is ook een vorm van
HONGER

interactieve workshop
2de en 3de graad SO
bij jou op school

Wát we eten bepaalt onze gezondheid, maar hoe we dat voedsel produceren is net zo belangrijk. In onze workshops **Aan Tafel** en **FoodWiseAction** volgen de leerlingen ons voedsel van boer tot bord. Vanuit een positief toekomstdenken gaan ze op zoek naar een goed recept om in 2050 negen miljard mensen te voeden.

Met zijn actieve aanpak is **FoodWiseAction** erg geschikt voor klassen BSO.

Met je klas in discussie over deze stelling? Download onze uitgewerkte les op www.studioglobo.be

Studio Globo
Huldevettersstraat 165
1000 Brussel
 secundair@studioglobo.be
 beijkjkalonsaanbodop:
www.studioglobo.be/secundair
 www.facebook.com/studioglobo
 www.pinterest.com/studioglobo

Overgewicht is ook een vorm van honger

Overgewicht, in de vorm van malnutritie, of het eten van minderwaardige of eenzijdige voedingsstoffen, is een complex probleem, dat ook mondiale oorzaken heeft. Net als bij honger, is het kluwen van factoren die op elkaar inspelen, moeilijk te ontwarren.

Klimaatverandering, conflicten en concurrentie tussen boeren wereldwijd zorgen ervoor dat kiezen voor gezonde lokale voeding moeilijk is. Wie weinig middelen heeft, heeft nog minder toegang tot gevarieerde en gezonde voeding. Dit zorgt voor een toename van obesitas of zwaarlijvigheid, ook in minder ontwikkelde landen.

Via de analyse van dit complexe probleem aan de hand van een relatiecirkel begrijpen leerlingen dat de wereld om ons heen een dynamisch geheel vormt en niet bestaat uit losse feiten en gebeurtenissen.

Doel: systeemdenken aanmoedigen

Werkvorm: duowerk met een relatiecirkel

Materiaal:

- [Fiche A en Fiche B](#)
- Extra info systeemdenken: [Artikel Jan Jutten](#)

Duur: 30 min

Moeilijkheid: ***

VERLOOP

Stap 1. Vraag aan de leerlingen of ze weten wat obesitas is. (Synoniemen voor obesitas zijn zwaarlijvigheid en overgewicht) Vraag hen of ze weten wat de oorzaken zijn van obesitas (Energierijk voedsel eten, verkeerde eetgewoonten, tekort aan lichaamsbeweging, ...).

Vraag hen hoe honger en obesitas kunnen samen gaan.

Leg tot slot uit dat ook mensen die zwaarlijvig zijn door heel

eenzijdige voeding te eten, ook ondervoed kunnen zijn of honger hebben in de zin dat ze niet voldoende gevarieerde voedingsstoffen binnen krijgen. In de oefening die volgt gaan we onderzoeken wat de verschillende oorzaken zijn en hoe die op elkaar inspelen.

Stap 2. Lees klassikaal de eerste paragraaf als voorbeeld. Leg hen uit dat ze op zoek moeten gaan naar de variabelen in de eerste paragraaf. Een variabele is een zelfstandig naamwoord dat kan veranderen doorheen de tijd. Een variabele zorgt voor de toename of afname van een andere variabele op de cirkel. Bijvoorbeeld: door de toename van het aantal roofvogels, daalt het aantal muizen.

Teken dan een pijl van de oorzaak naar het gevolg. Kijk of de pijl ook in de andere richtingen kan wijzen en teken de pijlpunten. Schrijf een S (the same) bij de pijl die je tekent als beide variabelen stijgen of dalen. Schrijf een O (= the opposite) bij de pijl als de ene variabele stijgt en de andere daalt. Bijvoorbeeld: door de daling van het aantal muizen, zijn er minder ziektes (S), is er minder materiële schade (S), maar zijn er meer dode duiven (O) door de katten, ...

Het maken van een relatiecirkel is een vrij subjectieve oefening. Het is daarom belangrijk op te merken dat er niet één juiste oplossing bestaat. Afhankelijk van de gekozen variabelen, kom je telkens tot een andere relatiecirkel. Bij systeemdenken is namelijk het denkproces belangrijker dan het resultaat. Systeemdenken laat dus toe om een veelheid aan oplossingen zichtbaar te maken, wat net interessant kan zijn in het klasgebeuren.

Stap 3. Verdeel de klas in duo's. Elke duo krijgt een Fiche A of Fiche B. Zorg ervoor dat dit evenredig verdeeld is. Elk duo leest de paragraaf, onderlijnt 5 mogelijke variabelen en tekent de relatiecirkel.

Stap 4. Een duo met fiche A zit samen met een duo met fiche B. Elk duo legt zijn relatiecirkel uit aan het andere duo.

Delen is het nieuwe hebben

De kostbare grondstoffen die ons leven comfortabel maken, zijn niet eindeloos. Sterker nog, in de nabije toekomst zullen een aantal belangrijke grondstoffen uitgeput raken. Het is dus dringend tijd dat we anders leren omgaan met onze grondstoffen. Deze lessuggestie gaat in op initiatieven die tonen hoe we kennis kunnen delen om te repareren in plaats van weg te gooien. Hoe we inspiratie kunnen delen om te hergebruiken. Of hoe we, wat niet meer gebruiken, kunnen delen zodat iemand anders er wel iets mee kan. Zo kunnen we van delen het nieuwe hebben maken.

Doel:

- Initiatieven leren kennen die de afhankelijkheid van grondstoffen verminderen.
- Nadenken over de eigen rol in de transitie naar een duurzamere samenleving.

Werkvorm: stellingenspel via assenkruis + groepswerk

Materiaal: [deze fiches van 5 initiatieven](#)

Duur: 30 minuten

Moeilijkheid: **

VERLOOP

Stap 1. Er worden 5 mogelijke initiatieven voorgesteld om op een andere manier met grondstoffen om te gaan.

Stap 2. De leerlingen zitten per 4 of 5 aan een tafel. Ze krijgen de [fiches van de 5 initiatieven](#). Ze krijgen 15 minuten om de fiches door te nemen.

Daarna krijgen ze opnieuw 15 minuten om de fiches te rangschikken. Ze moeten het eens worden over een gezamenlijke volgorde.

- Van minst doeltreffend naar meest doeltreffend (om onze afhankelijkheid van grondstoffen te verminderen).
- Van 'hier zou ik graag zelf aan meewerken' tot 'dit is niks voor mij'.

Stap 3. Per initiatief nemen alle leerlingen nu individueel een positie in op een assenkruis. Kies welke alternatieven zeker aan bod komen.

- Als de leerling denkt dat het een goede oplossing is, mag hij/zij links in het lokaal gaan staan.
- Als de leerling denkt dat het een slechte oplossing is, mag hij/zij rechts in het lokaal gaan staan.
- Als de leerling zelf zou meedoen, mag hij/zij vooraan in het lokaal gaan staan.
- Als de leerling zelf niet zou meedoen, mag hij/zij achteraan in het lokaal gaan staan.

Laat enkele leerlingen aan het woord die op een interessante positie staan.

ik doe niet mee
ik vind het een goed initiatief

ik doe niet mee
ik vind het geen goed
initiatief

ik doe mee
ik vind het een goed initiatief

ik doe mee
ik vind het geen goed
initiatief

Is het rechtvaardig om rijk te zijn?

Wie succesvol is, denkt snel dat het een beloning is voor zijn of haar harde werk. Maar veel vaker is waar je geboren bent, wie je ouders zijn of waar je naar school gaat, een bepalende factor. Is het dan wel rechtvaardig om rijk te zijn, als deze toevallig factoren zo'n cruciale rol spelen? Dit spel wil dat toeval zichtbaar maken, want enkel dan kan je nadenken over een oplossing. Sleutel met je leerlingen aan de regels en bouw samen aan een eerlijker spel.

Materiaal:

- Vuilnismand
- Klappapier
- Bord of whiteboard

Werkvorm: spel met nabespreking

Duur: 15 minuten

Moeilijkheid: **

INHOUD

De leerlingen proberen vanop hun zitplaats een prop papier in de papiermand te gooien. Door te reflecteren over de eerlijkheid van het spel en te zoeken naar mogelijke oplossingen, kan je het spel gebruiken als aanleiding om na te denken over gelijkheid, eerlijkheid en gelijkwaardigheid.

SPEL: (VUILNISBAL)

Stap 1. Speluitleg. Leg uit aan de leerlingen dat ze een kort spel zullen spelen. In het onderstaande kader vind je de spelregels terug.

Spelregels:

- Iedereen blijft op zijn plaats zitten.
- Leerlingen proberen van op hun plaats een prop papier in de papiermand te gooien.
- Elke leerling krijgt 1 worp.
- Een succesvolle worp is één punt waard.

Stap 2. Speel het spel. Laat de leerlingen allemaal een poging doen om hun prop in de papiermand te gooien. Vraag de leerlingen wie een punt heeft gescoord. Hieruit zal normaal blijken dat hoe verder de leerlingen zitten, hoe moeilijker het is om een punt te scoren. Ondanks het feit dat iedereen gelijk is voor de wet, is het spel niet helemaal eerlijk.

Stap 3. Ga samen met je leerlingen op zoek naar een manier om het spel eerlijk te maken. Welke regels kunnen ze aanpassen om wie verder weg zit een betere kans te geven? Vraag aan je leerlingen welke ideeën ze hebben. Vraag ze ook om stil te staan bij mogelijke voor- en nadelen van hun oplossingen. Welke oplossing vinden de leerlingen het eerlijkst?

Mogelijke ideeën:

- De papiermand in het midden plaatsen. (Grootste gemene deler)
- Meer propfen mogen gooien als je achteraan zit. (Positieve discriminatie)
- Een groter doel maken. (De opdracht gemakkelijker maken)
- Meerdere papiermanden plaatsen doorheen de klas. (Differentiatie)
- ...

(Optioneel): Speel met de nieuwe regels een 2de ronde van het spel.

BESLUIT

De leerlingen starten allemaal gelijk voor de regels van het spel. Maar het is niet omdat die regel voor iedereen hetzelfde is dat het spel eerlijk verloopt. De toevallige positie in het lokaal bepaalt de kans op succes. Dit spel wilt zichtbaar maken dat je toevallige beginpositie, ook in onze samenleving, veel impact heeft op de kansen die je krijgt.

WAT ALS ...
 klimaatopwarming een leugen is
 en we voor niets investeren in een
 betere toekomst?
 - Naomi Klein

project
 3^e graad SO
 bij jou op school

CLIMATE CHALLENGE @ school

Over het bestaan van de klimaatopwarming zijn de meesten het eens. Over hoe we die moeten oplossen, laaien de discussies echter hoog op. Met het project **Climate Challenge@School** daag je jouw leerlingen uit om zelf oplossingen te bedenken. Tijdens een groots rollenspel vertegenwoordigen ze een land op de internationale klimaatonderhandelingen. Zo ontdekken ze het kluwen van de botsende internationale politieke en economische belangen.

Geen tijd voor een volledig project? Bekijk zeker ons kant-en-klaar lesmateriaal over het klimaat op www.climatechallenge.be

Met je klas in discussie over deze stelling? Download onze uitgewerkte les op www.studioglobo.be

Studio Globo
 Hudewettersstraat 165
 1000 Brussel

secundair@studioglobo.be
 bekijk al ons aanbod op:
www.studioglobo.be/secundair

www.facebook.com/studioglobo
www.pinterest.com/studioglobo

Wat als klimaatopwarming een leugen is en we voor niets investeren in een betere toekomst?

- NAOMI KLEIN -

Klimaatrechtvaardige maatregelen maken ons leven op vele vlakken beter. Steden met betaalbaar en goed uitgewerkt openbaar vervoer zorgen voor schonere lucht. Goed geïsoleerde huizen halen onze energiefactuur naar beneden. Meer groen in en rond de stad verhoogt de biodiversiteit en de leefbaarheid. Er heerst wetenschappelijke consensus over de klimaatopwarming. Voor zij die nog in de ontkenningfase zitten: wat hebben we te verliezen?

Deze les zoomt in op acties of maatregelen die we kunnen nemen om de klimaatopwarming tegen te gaan. Aan de hand van voorbeelden in krantenartikels nemen de leerlingen verschillende acties onder de loep. Ze ordenen ze binnen 3 domeinen: uitstoot van broeikasgassen een halt toe roepen, alternatieven creëren en klimaatverandering begrijpen. Daarna bekijken ze welke acties ze het meest effectief vinden.

Materiaal: [deze krantenartikels](#) (print ze uit)

Werkvorm: groepswerk met mini-presentatie + klasdiscussie

Duur: 50 min.

Moelijkheids: ***

Studio Globo
werk aan de wereld in je klas

WAT ALS ...
klimaatopwarming een leugen is
en we voor niets investeren in een
betere toekomst?
- Naomi Klein

Logo's: Het Nieuw, Food Wise, Few Vets, Klimaat Challenge @ school, Brussel Beleven, Onze Gezamenlijke School.

project
3^e graad SO
bij jou op school

CLIMATE CHALLENGE @ school

Over het bestaan van de klimaatopwarming zijn de meesten het eens. Over hoe we die moeten oplossen, laaien de discussies echter hoog op. Met het project **Climate Challenge@School** daag je jouw leerlingen uit om zelf oplossingen te bedenken. Tijdens een groots rollenspel vertegenwoordigen ze een land op de internationale klimaatonderhandelingen. Zo ontdekken ze het kluwen van de botsende internationale politieke en economische belangen.

Geen tijd voor een volledig project? Bekijk zeker ons kant-en-klaar lesmateriaal over het klimaat op www.climatechallenge.be

Met je klas in discussie over deze stelling? Download onze uitgewerkte les op www.studfloglobo.be

Studio Globo
Huldevettersstraat 165
1000 Brussel

secundair@studfloglobo.be
bekijk a ons aanbod op:
www.studfloglobo.be/secundair

www.facebook.com/studfloglobo
www.pinterest.com/studfloglobo

INHOUD: TOELICHTING MODEL

Acties om klimaatverandering te stoppen kunnen zich binnen 3 domeinen situeren.

1. Uitstoot een halt toe roepen

Deze acties concentreren zich op het niveau van de uitstoot. Om de klimaatverandering een halt toe te roepen, moeten we zoveel mogelijk fossiele brandstoffen in de grond houden. Mogelijke acties zijn hier: klimaatmarsen om politici oproepen om klimaatvriendelijke keuzes te maken, burgerlijke ongehoorzaamheid, persoonlijke levenskeuzes zoals bewust kiezen om niet met het vliegtuig te reizen, om geen vlees te eten, enz.

2. Alternatieven creëren

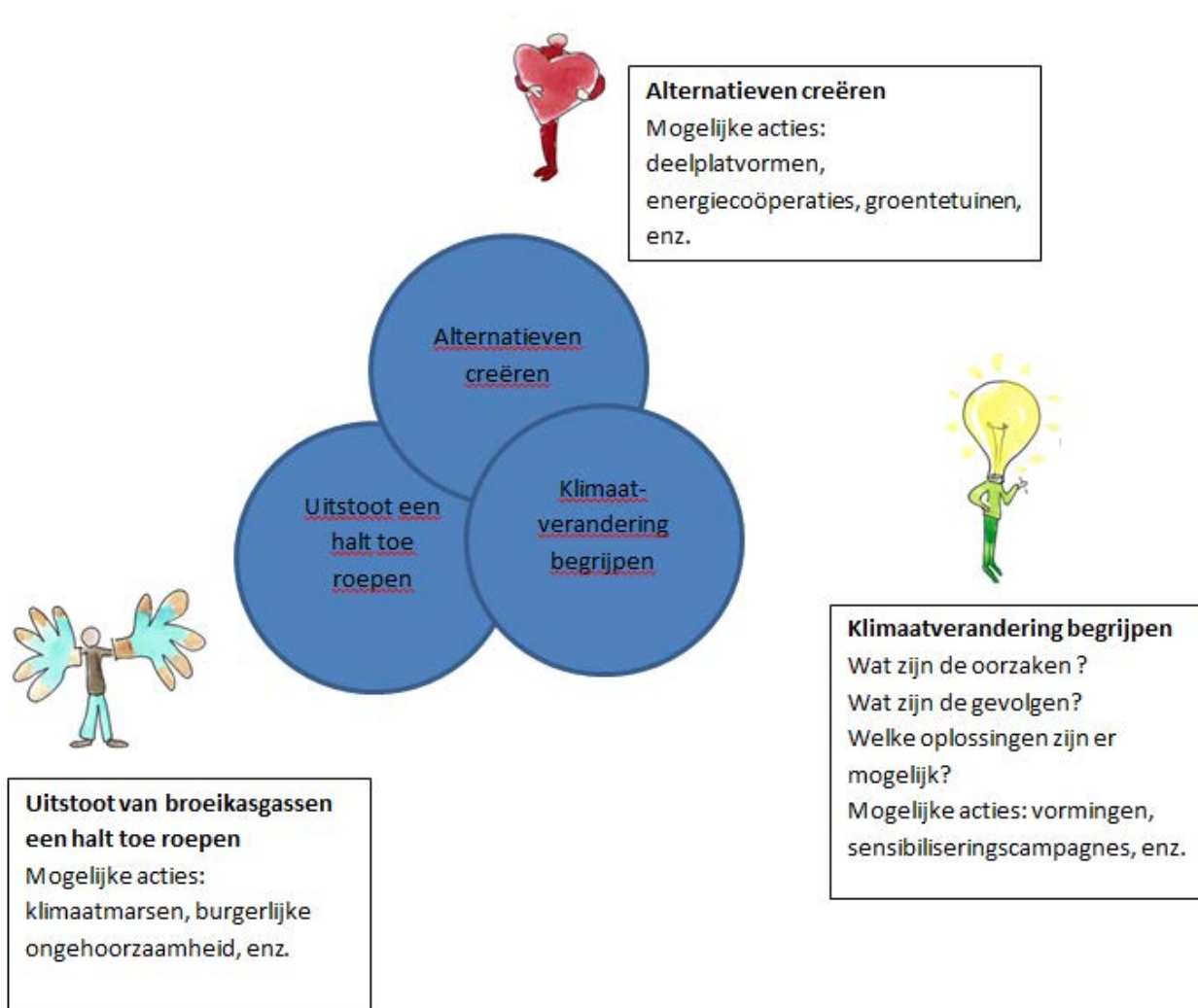
Bij deze acties creëren we alternatieven die ons minder afhankelijk maken van fossiele brandstoffen (of die de concentratie van broeikasgassen in de lucht doen dalen). Het kan gaan over een goed uitgewerkt openbaar vervoer, volkstuinjes, deelplatformen, energiecoöperaties, enz. Deze acties kunnen vertrekken vanuit de overheid, het middenveld, burgerbewegingen, collectieven, individuele burgers, enz.

3. Klimaatverandering begrijpen

Vooraleer we tot concrete actie overgaan, is het belangrijk om klimaatverandering te begrijpen. Mogelijke acties: vormingen, les rond klimaat, sensibiliseringscampagnes, enz.

Actiemodel

*geïnspireerd op het theoretisch model: 'the great turning' van Joanna Macy

VERLOOP

Stap 1. Teken een vereenvoudigde versie van het model van op het bord. Geef de leerlingen een korte uitleg over de 3 cirkels.

Stap 2. Laat de leerlingen per 3 of 4 aan een tafel zitten. Geef elk groepje een artikel. Laat de leerlingen nadenken over de volgende vragen.

- Over welke actie gaat het?
- Binnen welke cirkel kan je de actie situeren?
- Vinden jullie de actie doeltreffend in de strijd tegen klimaatverandering?

De leerlingen kunnen eventueel een computer gebruiken om meer informatie op te zoeken.

Stap 3. Binnen elke groep krijgen de leerlingen twee minuten om de actie in hun artikel te presenteren aan de rest van de klas.

Stap 4. Hierna mogen de leerlingen zich binnen het lokaal verplaatsen naar de actie die ze zelf het meest effectief vinden.

Stap 5. Laat binnen elk groepje iemand aan het woord om zijn/haar positie te duiden. Andere groepjes kunnen voor- of tegenargumenten aanbrengen. Laat zo een klasdiscussie ontstaan.

Vraag niet: van waar ben je? Vraag: waar ben jij thuis?

-TAIYE SELASI-

In dit klasgesprek willen we leerlingen uitdagen om stil te staan bij hoe we kijken, observeren, waarnemen en welke onbewuste factoren en contextfactoren onze waarneming beïnvloeden. De resultaten van het waarnemingsproces zijn gekenmerkt door subjectieve kleuring. We komen erachter dat we niet altijd zien wat we denken te zien. Als je vraagt 'van waar ben je?' zeg je ook meteen 'waarschijnlijk niet van hier'. Vraag daarom 'waar ben je thuis?' en stel je oordeel even uit. Want de juiste vraag stellen is belangrijk.

Materiaal:

- [deze Prezi met afbeeldingen en foto's \(op onze website\)](#)
- eventueel: [TED-talk van Taiye Selasi](#)

Werkvorm: klasgesprek

Duur: 20 minuten

Moeilijkheid: *

VERLOOP

Stap 1. We breken het ijs met enkele oefeningen rond waarneming. Projecteer het eerste deel van de Prezi en volg het pad. Er verschijnen verschillende afbeeldingen. Geef de leerlingen bij elke afbeelding de opdracht om voor zichzelf op te schrijven wat ze zien. Vraag hen nadien wat ze hebben opgeschreven.

Afbeelding 1. Sommigen hebben misschien een gezicht van een oud mannetje herkend, anderen zeggen misschien een muis te hebben gezien. In dezelfde tekening kan je beiden herkennen. Afhankelijk van bepaalde (onbewuste) factoren zal je ofwel de ene of andere zienswijze opnemen. Met behulp van de reeksen dieren en gezichten kan je ook duidelijk aantonen dat de context waarbinnen je iets bekijkt heel sterk kan bepalen wat je effectief zult zien. In een reeks tekeningen van dieren, zullen de meeste mensen in

de betrokken tekening een muis herkennen. In een reeks tekeningen van gezichten, zullen de meesten daarentegen het gezicht van een oudere man herkennen.

Afbeelding 2 en 3. Dezelfde soort ervaringen hebben we bij het bekijken van reeksen van cijfers of letters. Wat zien de leerlingen in het midden staan? Afhankelijk van de context, lezen we een 'S' of een '5', of een letter 'B' of het cijfer '13'.

Afbeelding 4. Wat zien we hier? Twee gezichten of een schaal?

Afbeelding 5. Waar gaat onze aandacht naartoe op deze foto? Er valt een vrouw uit het raam, maar het valt nauwelijks op.

Stap 2.

1. Dezelfde oefening passen we nu toe op een foto. Wat zien de leerlingen op de foto? Ze kunnen snel voor zichzelf een eerste indruk opschrijven, zonder hier lang over na te denken. Bespreek hun antwoord klassikaal aan de hand van de volgende vragen: Interpretieren jullie de foto als een positief of negatief gebeuren? Waarom zou het naar een positieve gebeurtenis kunnen wijzen, waarom naar een negatieve? Op welke aanwijzingen op de foto baseren de leerlingen hun waarneming? Zijn er dingen op de foto die erop wijzen dat hun indruk waarschijnlijk juist is?

2. Verandert een (onder)titel hoe we de foto zullen interpreteren? Verandert de titel op het boek de indruk van de situatie op de foto (die vanuit een iets andere hoek genomen is)? Waarom wel / niet?

3. Het gaat hier om een foto die veel is gebruikt of beter gezegd 'misbruikt' in de media, als het nieuwsbericht ging over bvb. 'probleemjongeren', 'de harde kern', 'criminelen', zaken die wellicht moeilijk in beeld te vatten zijn.

4. Maar wat wordt er nu echt met de foto weergegeven? Een groep Nederlanders van Marokkaanse origine, die tijdens een bezoek aan het vroegere concentratiekamp Westerbork, luistert naar het verhaal van iemand die het kamp tijdens de Tweede Wereldoorlog overleefde.

lesmateriaal
elke graad SO
online beschikbaar

Sporen van Kolonisatie, een boeiende lesmap die je leerlingen uitdaagt om het koloniale verleden kritisch te verkennen en van daaruit het heden beter te begrijpen. Via vijf lesactiviteiten maak je kennis met de sporen van ons koloniaal verleden.

Actualessen over opmerkelijke, actuele thema's, bekeken met een mondiale bril.

Kant-en-klaar lesmateriaal om acties en campagnes breder te kaderen in je lessen (bv. Saved by the Bell, de campagne van Broederlijk Delen ...)

Met je klas in discussie over deze stelling? Download onze uitgewerkte les op www.studioglobo.be

Studio Globo
 Huldevettersstraat 165
 1000 Brussel

secundair@studioglobo.be
 bekijk ons aanbod op:
www.studioglobo.be/secundair

www.facebook.com/studioglobo
www.pinterest.com/studioglobo

DUIDING VOOR DE LEERKRACHT:

Waar gaat onze aandacht naartoe? Wat valt ons op? Wat zijn onze behoeften en noden? Onze persoonlijke smaak of interesse? Wat hebben we in het verleden onthouden over dat wat we zien? Antwoorden op deze vragen kunnen bepalen hoe we de wereld om ons heen waarnemen. Ook voorkennis, contextfactoren of een verwachtingspatroon (ook bestaande vooroordelen of stereotypen) spelen een rol bij het geven van betekenis door de hersenen aan wat wordt waargenomen door de zintuigen.

Ons – al dan niet respectvol – gedrag wordt o.a. bepaald door contextuele en (on)bewuste factoren die onze waarneming beïnvloeden. Voor de gewone man of vrouw in de straat is waarnemen dus niet 'waardenvrij'. Waarnemen is een actief proces en ons waarnemen wordt voortdurend beïnvloed. Onze waarnemingen vormen de basis van ons oordelen. De kunst is met open en kritische blik te kijken en te luisteren. Op deze wijze worden oordelen geen 'vooroordelen'.

Wil je met je leerlingen dieper ingaan op dit thema? Neem dan zeker een kijkje bij de actualies "Hoe kijk ik naar de ander is anders is dan ik?" of het digitaal lesmateriaal "Sporen van kolonisatie" via sporenvankolonisatie.studioglobo.be

